

17. Титаренко Т.М. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека. / Т.М. Титаренко, Т.О. Ларіна. – К. : Марич, 2009. – 76 с.
18. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості. Навч. посібник /Т.М. Титаренко. – К. : Каравела, 2013. (2-е вид.) – 362 с.

The article deals with the influence of interpersonal relationships in marriage on the process of personal growth of spouses, the strengthening of resilience to life's difficulties in the marriage. It is shown that constructive marital relations facilitate cognition of strengths and weaknesses between married partners, helping to strengthen the hardiness and open the way to the realization of personal potential of each partner.

Keywords: *personal maturity, self-knowledge, marriage, hardiness, marital relationship.*

УДК 159.923.2

Юлія Чаусова

ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙНОГО ЖИТТЄКОНСТРУЮВАННЯ В ЦИВІЛЬНИХ ВЗАЄМИНАХ ТА ОФІЦІЙНОМУ ШЛЮБІ

Проаналізовано основні соціально-конструктивістські положення стосовно процесу життєконструювання: розгортання в міжособистісній взаємодії, значущість культурного простору, мовна обумовленість. Виділено одинадцять квазіфункцій ненаративних компонентів в сімейних наративах: каузальне рефлексування, каналізація негативних почуттів, міжособистісна атракція та ін. Визначено, що в цивільних взаєминах життєконструювання відбувається в позитивному середовищі, але невпевнено та недостатньо відповідально, а в офіційному шлюбі воно набуває більшої цілеспрямованості та діалогічності, проте втрачається легкість.

Ключові слова: *наратив, сімейне життєконструювання, квазіфункції, ненаративні компоненти, цивільні взаємини, офіційний шлюб.*

Проблема. Сімейні стосунки завжди привертали увагу дослідників, оскільки сім'я – це не тільки значуща для особистості цінність, але й один з соціальних інститутів, який забезпечує умови для особистісної самореалізації кожного партнера та створює сприятливе середовище для всебічного розвитку дітей. Останнім часом сімейна сфера зазнає значних змін – збільшуються показники розлучень та неповних сімей, шлюб укладається дедалі пізніше, скорочується народжуваність, кількість дітей в сім'ї. Тому дослідження ролі особистості в побудові сімейних стосунків стає особливо актуальним на сьогоднішній день, адже характер сімейної взаємодії залежить як від зовнішніх обставин, так і від індивідуальних особливостей чоловіка і жінки, до яких належить і конструювання особистістю життєвої історії – своєї власної та спільної, сімейної.

Метою статті є аналіз особливостей конструювання сімейного життя в цивільних взаєминах та офіційному шлюбі.

Розвиток положень стосовно особистісного життєконструювання активно відбувається в межах соціально-конструктивістської парадигми. В одному з них наголошується на тому, що як внутрішній, так і зовнішній життєві простори особистості створюються шляхом процесу побудови стосунків, за допомогою яких вона здатна реконструювати власний світ [1]. За Стівенсоном та Везерелом, мислення людини формується через інтеріоризацію соціального контексту [2, с. 359]. Життєві погляди, цінності, сприйняття навколишнього світу, ставлення до минулого і теперішнього, очікування стосовно майбутнього значно залежать від характеру спілкування особистості з іншими людьми, від їхніх поглядів, здатності переконувати та нав'язувати власну точку зору, тобто навіть думки особистості є продуктом синтезу ідей та міркувань оточуючих. Інакше кажучи, кожна людина є своєрідним посередником між тією інформацією, яку вона отримує від інших людей в процесі міжособистісної взаємодії, і новими взаєминами, в яких ця інформація використовується та трансформується. Особистість будує життя, спираючись на погляди оточуючих і, таким чином, частково переносить їхнє сприйняття світу у своє власне. Саме це перенесення допомагає їй розширити світобачення, вийти за межі власних уявлень, активізувати процес самовдосконалення.

Але конструювання життя особистості відбувається не тільки в навколишньому середовищі. Згідно з Т. М. Титаренко, площину життєвого світу можна уявити як поєднання індивідуального, соціального та особистісного просторів. Людина будує власне життя, перебуваючи в соціальному середовищі, та при цьому відбувається діалогічна взаємодія між нею та особистісним виміром, тобто психологічний простір формується під впливом соціального простору, всередині нього, водночас змінюючи певні його характеристики [3, с. 64].

Цікавим також є виділення певних ритмів особистісного життєконструювання. Особистість постійно перебуває у різних подієвих ланцюгах, в тому числі і сімейних, і кожна така низка подій має власне співвідношення періодів хаосу і порядку [4, с. 32]. Тобто, відносно статичні життєві періоди можуть змінюватися на періоди трансформаційні, набувати більшої динаміки [5, с. 91]. Відповідно до цього, можна припустити, що в періоди особистісного спокою, рівноваги партнерів стосунки в сім'ї стають більш стабільними, а під час хаотичного життєконструювання чоловіка і жінки – будуються більш спонтанно, творчо.

Інше положення стосовно процесу життєконструювання тісно пов'язане з попереднім, але дещо ширше. У ньому підкреслюється, що особистість з її цінностями, інтересами, ідеалами формується лише в межах культурного простору, часткою якого вона є [1]. Культура є своєрідним середовищем, насиченим певними звичаями і традиціями, в якому і відбувається життєконструювання. Відповідно, культурний простір виступає сферою розвитку та збагачення життєвого світу

особистості і, таким чином, процес конструювання життя набуває нових елементів, трансформується та розширюється.

Процес життєконструювання розгортається за допомогою мови, і саме тому в суспільстві немає кінцевої переваги стосовно істини, адже "світ не відповідає за те, у що ми його перетворюємо" [1, с. 33]. Мова набуває здатності до конструювання в процесі міжособистісної взаємодії, а слово виступає своєрідною "цеглиною" в будівництві оточуючого світу. Навколишнє середовище та його елементи є реальними тільки тому, що про них говорять, їх описують, і вони постійно перебувають у сфері комунікації [6]. Коли мова організується в дискурси, вона починає чинити вплив на спосіб сприйняття та переживання людьми особливостей навколишнього світу, взаємодії з ним [7]. Уявлення особистості про власне оточення трансформуються та перетворюються в процесі взаємодії, вона починає сприймати його скрізь своєрідну дискурсивну призму, яка створюється в ході міжособистісного діалогу. Взагалі, як відмічають соціальні конструктивісти, суттєва частина життя людини полягає в мовленнєвій соціальній взаємодії, тобто виникає новий текстуальний науковий жанр [8, с. 29]. Соціальне середовище конструюється в оповідях, переінтерпретаціях та тлумаченнях подій, що дає змогу особистості не лише сприймати та усвідомлювати, а й переосмислювати набутий досвід, будувати реальність у розповіді, діалозі з іншими людьми [9; 10]. Життя набуває оповідальної форми, складається з індивідуальних, насичених подіями історій з певним сюжетом, або наративів.

За Н. В. Чепелевою, наратив – це "замкнена оповідальна структура, яка надає життєвим подіям послідовність та завершеність, організує їх у хронологічному, або іншому, підпорядкованому якійсь єдиній логіці, порядку" [9, с. 271]. При цьому виділяється центральна тема або декілька тем, які є головними в наративі і на яких робить акцент автор. Окрім розповідача, або наратора, існує слухач, який не просто сприймає сюжет історії, а і виступає його активним спів-автором, тобто процес створення наративу є діалогічним [11, с. 18].

У межах психології сім'ї поняття наративу недостатньо вивчено. В класичному розумінні сімейний наратив містить певні елементи багатопокілісного досвіду. Він може включати в себе повчальні оповіді, ритуальні послання, прямі вказівки на належне і засуджуване в поведінці, а також частки великої наративної сімейної культури (казки, приказки тощо) [12]. Через сімейні тексти члени сім'ї згуртовуються, усвідомлюють себе як єдине ціле, формують почуття "ми". Оскільки родовідна розповідь частіше за все ведеться одним оповідачем, і при цьому містить колективну пам'ять родинної групи як суб'єкта, її можна назвати автобіографією, тому сімейний життєпис має відкритий фінал [13], і сюжет сімейного наративу завжди залишається недописаним.

Як і індивідуальна історія, сімейний наратив розглядається в динамічному аспекті. Його процесуальність пов'язана з тим, що коли

оповідь передається з покоління в покоління, вона з кожним етапом збагачується сімейним досвідом проживання життя [14, с. 146-147]. Кожен член сім'ї вносить свої елементи до спільного тексту, перетворює його відповідно до власних поглядів, тому сімейна історія поступово трансформується, набуває нового змісту

Сімейний нарратив як метод також активно застосовується в психологічній практиці. За допомогою сімейної історії чоловік і жінка вчаться краще розуміти один одного, бути уважнішими до потреб, інтересів, цінностей, бажань партнера, бачити його внутрішній світ. Переінтерпретація світогляду відбувається в процесі створення сімейних історій, які, проектуючи почуття та переживання в текст, допомагають партнерам аналізувати взаємини між собою. І таким чином, сімейна оповідь сприяє більш налагодженому розвитку стосунків, їхньому покращенню та переосмисленню.

На відміну від традиційних поглядів на сімейний нарратив, в нашому постнекласично орієнтованому дослідженні ми розглядаємо його як спільно створювану чоловіком і жінкою історію, починаючи з моменту знайомства і продовжуючи планами на майбутнє. Така оповідь вибудовується разом обома партнерами в процесі діалогу, об'єднує їхні уявлення про партнерські взаємини, втілює шлюбно-сімейні домагання, цінності та очікування, допомагає переусвідомити спільний досвід, змінити сприймання подружнього життя, і таким чином, може виступати засобом конструювання сімейних стосунків.

Для вивчення особливостей сімейного життєконструювання було залучено дані з дослідження, в якому взяли участь 50 подружніх пар (25 пар в цивільних взаєминах і 25 – в офіційному шлюбі) з терміном спільного життя від 1 до 5 років. Члени подружжя створювали разом сімейні нарративи, які потім аналізувалися в п'ять етапів. На одному з етапів у спільних оповідях було виділено ненаративні компоненти та означено їхні квазіфункції, які не передбачають жорсткої структури, але позначають певні текстуальні контексти. Такі квазіфункції були виявлені в подружніх історіях обох типів сімей (табл. 1). У зазначених показниках відображуються основні моменти, які партнери прагнули виділити, підкреслити в своїх оповідях. Результати представлені у відсотках.

Перша квазіфункція, яку виконують у спільних історіях ненаративні компоненти, – це каузальне рефлексування, в якому відображено усвідомлення партнерами причин власних вчинків, виникнення труднощів. Завдяки цьому фрагментові партнери мають можливість поміркувати разом над причинами дій, джерелами виникнення труднощів і спробувати змінити ситуацію на краще. В офіційному шлюбі цей показник майже вдвічі вищий, ніж у цивільних взаєминах. Це може говорити про більшу кількість життєвих складнощів, які подолали члени подружжя разом і, відповідно до цього, – про ретельніше налагоджений діалог між ними, здатність організувати та нала-

годжувати сімейне життєконструювання. В громадянських взаєминах у партнерів дещо гірше узгоджена міжособистісна комунікація, їм важче прийти до єдиної думки. Але, виходячи з наведених даних, вони все ж намагаються усвідомити причини спільних труднощів і будують стосунки в ретельній взаємній праці.

Таблиця 1.

Квазіфункції ненаративних компонентів, спільних для сімейних оповідей

N	Квазіфункції	Цивільні взаємини	Офіційний шлюб
1	Каузальне рефлексування	32	52
2	Каналізація негативних почуттів	48	36
3	Визначення подій-каталізаторів	24	56
4	Неготовність до несподіванок	36	24
5	Міжособистісна атракція	48	36
6	Емпатійне ставлення до партнера	16	36
7	Готовність до змін у стосунках	28	48
8	Вибудовування спільних позицій та уявлень	36	24
9	Визначеність майбутнього	20	24
10	Відмова від намірів	28	24
11	Каналізація позитивних емоцій	72	40

Друге призначення ненаративних фрагментів – каналізація негативних почуттів, тобто вираження партнерами негативних переживань, таких як засмучення, хвилювання, ревності, страх. Цікаво, що в цивільних сім'ях такі фрагменти використовуються в спільних наративах частіше, ніж в офіційних стосунках. Неодружені чоловік і жінка переживають більше тривожних почуттів, оскільки не відчують надійності. До того ж, сімейні стосунки перебувають на етапі налагодження, з'являються конфлікти, тому така атмосфера може сприяти частішому виникненню у них негативних емоцій, і спільне життєконструювання супроводжується почуттям схвильованості та побоюваннями. Щодо офіційного шлюбу, то тут неприємні переживання більше стосуються хвилювання чоловіка і жінки один за одного, а також подружніх ревностей, які часто з'являються через брак уваги коханої людини. Тому взаємини будуються з прагненням до максимального контролю стосунків з боку партнерів.

Наступна квазіфункція, яку виконують ненаративні компоненти – визначення подій-каталізаторів, в тому числі рефлексія переважних труднощів, усвідомлення партнерами корисності важких моментів, що зближують. Показник в офіційному шлюбі в два рази більший, ніж у цивільних сім'ях, що може говорити про прагнення членів подружжя запам'ятовувати важливі моменти, акцентувати на них увагу, берегти їх для подальшої сімейної історії. До того ж, напевно, в документально

оформлених стосунках виникає значно більше ситуацій, які випробовують їх на міцність, і у зв'язку з цим у партнерів підвищується рівень особистісної життєстійкості, змінюється сприймання труднощів – від проблемного до перспективного, більш усвідомленого та зваженого. В такому випадку процес життєконструювання набуває певної загартованості, чіткіше визначеного напрямку. В цивільних сім'ях показник дещо нижчий, ніж в офіційних взаєминах, але все ж значний. Напевно, партнери відчують значну сприятливу роль певних подій, особливо важких та проблемних, у побудові їхніх стосунків – вони часто підкреслюють у спільних оповідях, що труднощі підштовхнули їхні взаємини до нового етапу розвитку, тобто відбувається переосмислення значення повсякденних ситуацій, навіть з першого погляду незначних. Проте, чоловік і жінка ще не пережили великої кількості життєвих труднощів, тому вони більш болісно реагують на них, гостріше сприймають важкі моменти, і стосунки будуються із вразливістю до перешкод, зі складнощами у їхньому подоланні, а також в трансформації уявлень чоловіка і жінки про життєві події-каталізatori, які не тільки активізують процес побудови, але й змістовно його наповнюють.

Четверта квазіфункція ненаративних фрагментів у спільних текстах – неготовність партнерів до несподіванок, яка проявляється у вираженні сумніву, здивування з приводу певних ситуацій. У спільних оповідях пар в цивільних взаєминах такі фрагменти зустрічаються частіше. Можливо, це пов'язано з сумнівами чоловіка і жінки стосовно остаточного вибору партнера, невизначеністю зі статусом стосунків. Відповідно до цього, сімейне життєконструювання здійснюється у постійних ваганнях. В офіційному шлюбі показник нижчий – напевно, через юридичне узаконення взаємин, хоча стосовно деяких ситуацій партнери ще розмірковують. Це початковий період у розвитку їхніх стосунків, після одруження залишається ще багато суперечливих моментів, але чоловік і жінка не уникають їх і будують свої взаємини із прагненням до прогнозування та запобігання можливим труднощам.

П'ята квазіфункція – міжособистісна атракція, тобто підкреслення інтересу, симпатії партнерів один до одного. В спільних історіях громадянських сімей такі частини більш розповсюджені, оскільки стосунки перебувають ще на романтичній стадії розвитку, партнери звертають більше уваги на зовнішність один одного, і процес сімейної життєпобудови відбувається більш поверхнево, але зацікавлено з боку обох партнерів. Офіційні взаємини вже передбачають певну глибину та зосередженість на сімейному житті. Партнери хоч і намагаються не загубити кохання та інтерес один до одного, але в них не завжди це виходить, і сімейне життєконструювання розгортається у дещо напруженому просторі, де панує відповідальність та цілеспрямованість, але не вистачає легкості.

Наступна квазіфункція стосується емпатійного ставлення парт-

нерів один до одного, їхнього виразу підтримки, підкреслення значущості один одного, прагнення зміцнити стосунки таким чином. Показники в офіційному шлюбі значно перевищують відповідні дані в цивільних взаєминах. Ми припускаємо, що для офіційно одружених партнерів вкрай важливо не залишатися одним у важку хвилину, оскільки вони звикли до відчуття сімейної єдності. До того ж, для членів подружжя велике значення має вираження почуттів, акцентування уваги на взаємному коханні. Це робить стосунки ближчими, теплішими, дозволяє чоловікові і жінці будувати спільне життя із прагненням до максимальної взаємності та допомоги один одному. В цивільних сім'ях почуття "ми" ще не зовсім сформувалося – партнери живуть разом, але часто відчувають себе вільними від обмежень. Звичайно, вони також прагнуть отримати підтримку в складних ситуаціях, але не обов'язково від партнера (від близьких друзів, батьків тощо). Таке спільне життєконструювання відрізняється частими проявами суперечностей між партнерами, відмовою зосереджуватися лише на сімейних стосунках.

Сьома квазіфункція ненаративних компонентів у спільних історіях – це готовність партнерів до змін у стосунках. І знову дані в офіційному шлюбі майже вдвічі вищі за показники в цивільних сім'ях. Напевно, офіційне оформлення взаємин значно активізує процес їхніх змін – від вільних стосунків до обмежених, від невизначених зобов'язань до чітких соціальних ролей, від подружньої пари до сім'ї з дитиною. Члени подружжя пристосовуються до подібної динаміки, виробляють особисті способи реагування на зміни в житті, і у зв'язку з цим сімейне життєконструювання в офіційному шлюбі відбувається із внутрішньою готовністю партнерів до змін та формуванням здатності впоратися з ними. Показник у цивільних сім'ях нижчий, але все ж високий. Такий результат може стосуватися особливостей громадянських взаємин – через невелику кількість значних подій надто важливих змін у взаєминах не відбувається, тому в чоловіка і жінки способи реагування на них, внутрішня готовність виробляються значно повільніше. Відповідно, стосунки будуються з розслабленістю та певною безвідповідальністю партнерів.

Восьма квазіфункція ненаративних фрагментів – вибудовування партнерами спільних позицій та уявлень шляхом акцентування уваги на розбіжностях у поглядах, на конфліктах. Такий спосіб дозволяє чоловікові і жінці гостріше відчуті ступінь вираженості міжособистісних суперечностей, усвідомити необхідність їхнього узгодження. Досить високий відсоток представленості зазначеної квазіфункції в спільних наративах пар у цивільних взаєминах говорить про активний пошук та формування схожих поглядів на ситуації. Відповідно, сімейне життєконструювання здійснюється в процесі перетинання життєвих світів партнерів, узгодження їхніх особистих переконань. В офіційному шлюбі спільність рішень та поглядів партнерів більш

налагоджена, проте виникають інші причини суперечностей, більш практичного характеру. Це може бути подолання побутових складнощів, узгодження та коригування методів виховання дитини, вирішення проблем матеріального забезпечення сім'ї. Тому офіційно оформлені стосунки будуються з прагматичною спрямованістю, зосередженістю членів подружжя на конкретних життєвих обставинах.

Наступна квазіфункція ненаративних компонентів – це визначеність спільного майбутнього, в якій проявляється вираження віри в майбутнє, сподівання чоловіка і жінки. Значної відмінності між показниками в громадянських та офіційних взаєминах немає. В цивільних сім'ях можливість конструювання визначеного майбутнього підштовхує та мотивує до подальшого спільного життя, і процес життєбудови в такому випадку відбувається за допомогою певних стимулів, каталізаторів. В офіційному шлюбі сподівання партнерів щодо щасливого спільного майбутнього дає їм змогу зміцнити подружні стосунки, запланувати подальший шлях розвитку сім'ї. Така побудова взаємин відрізняється прагненням чоловіка і жінки до визначеності та реалізації власних задумів у подальшому спільному житті.

Десята квазіфункція ненаративних фрагментів у спільних історіях характеризує відмову партнерів від власних намірів, від визначеного напрямку розвитку ситуації, і тут показники також незначно відрізняються в громадянських та офіційних сім'ях. В цивільних взаєминах така відмова може стосуватися небажання партнерів брати на себе відповідальність за сімейне життя. У зв'язку з цим стосунки конструюються в прагненні чоловіка і жінки вийти за межі, які створює для них спільне проживання. В офіційному шлюбі заперечення, напевно, носять інший характер – партнери час від часу намагаються перерозподіляти "сфери впливу" в сім'ї, втілювати власне бачення ситуацій і водночас, – враховувати думку коханої людини, оскільки не можуть остаточно визначитися з напрямком руху подружнього життєконструювання, відмовляються від його початкового спрямування.

Цікаві результати було отримано стосовно такої квазіфункції ненаративних компонентів, як каналізація позитивних емоцій. Показники в цивільних сім'ях майже вдвічі перевищують дані з офіційних взаємин. Мабуть, чоловік і жінка отримують задоволення від стосунків, насолоджуються успішністю власного вибору партнера, і їхнє сімейне життєконструювання здійснюється в насиченій позитивними враженнями атмосфері. Що стосується документально оформлених взаємин, то тут подібні ненаративні компоненти зустрічаються значно рідше, але все ж представлені в спільних текстах. Це говорить про те, що офіційно одружені члени подружжя також отримують задоволення від сімейних стосунків, але моменти, які викликають в них позитивні емоції, відрізняються. Зазвичай це пропозиція вийти заміж, передвесільна підготовка та безпосередньо весілля, вагітність та народження дитини, тобто джерела вражень вже не абстрактні, а конкретні, прив'я-

зані до певних життєвих ситуацій. Відповідно, стосунки будуються в тісному взаємозв'язку з конкретними життєвими обставинами, з орієнтацією подружніх партнерів на них.

Висновки. Таким чином, процес життєконструювання відбувається протягом міжособистісної взаємодії в культурному середовищі. Мова використовується як засіб побудови оточуючого світу, і життя стає текстуально обумовленим, набуває нарративної форми. В класичному розумінні сімейний нарратив розглядається як міжпоколінна історія з родинним досвідом, в постнекласичному – аналізується як діалогічно створювана партнерами оповідь, яка розпочинається з моменту знайомства, має відкритий фінал і здатність до побудови стосунків. В результаті аналізу сімейних нарративів було виділено одинадцять квазіфункцій: каузальне рефлексування, каналізація негативних почуттів, визначення подій-каталізаторів, неготовність до несподіванок, міжособистісна атракція, емпатійне ставлення до партнера, готовність до змін у стосунках, вибудовування спільних позицій та уявлень, визначеність майбутнього, відмова від намірів, каналізація позитивних емоцій. За допомогою зазначених квазіфункцій визначено, що в цивільних взаєминах стосунки конструюються ретельно, старанно, із зацікавленістю та позитивними емоціями, але у ваганнях партнерів та небажанні брати на себе відповідальність за сім'ю. Життєпобудові в офіційному шлюбі притаманні більша цілеспрямованість та обов'язковість, налагоджена діалогічність, прагнення та готовність партнерів допомогти один одному в складних ситуаціях, проте через надмірну прагматичність і контроль стосункам не вистачає легкості.

1. *Gergen K.J. Toward a Cultural Constructionist psychology / K.J. Gergen, M.M. Gergen // Theory and Psychology. – 1997. – № 7. – P. 31-36.*
2. *Stevens R. The self in the modern world: drawing together the threads / R. Stevens, M. Wetherell // Stevens R. (Ed.) Understanding the self. – London : Sage Publication, 1996. – P. 339-368.*
3. *Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т.М. Титаренко. – К. : Либідь, 2003. – 376 с.*
4. *Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості: Навч. Посібник / Т.М. Титаренко ; 2-е вид. – К. : Каравела, 2013. – 372 с.*
5. *Титаренко Т.М. Особистісне самоконструювання: циклічно-поступальна динаміка [Електронний ресурс] / Т. М. Титаренко // Психологія і особистість, 2013, № 1 (3). – С. 85-96. – Режим доступу до статті: http://psychpersonality.inf.ua/ПО_№1_2013-7.pdf*
6. *Джерджен К. Дж. К культурно-конструкционистской психологии / К. Дж. Джерджен // Социальный конструкционизм: знание и практика: сб. статей [пер. с англ. А.М. Корбута]; под общ. ред. А.А. Полонникова. – Минск : БГУ, 2003. – С. 32-66.*
7. *Burman E. Introduction – discourse analysis: the turn to the text / E. Burman, I. Parker // Discourse Analytic Research: Repertoires and Readings of Texts in Action. – London, Routledge, 1993. – P. 1-13.*
8. *Брокмейер Й. Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы / Й. Брокмейер, Р. Харре // Вопросы философии. – 2000. – № 3. – С. 29-42.*

9. Проблеми психологічної герменевтики: Монографія // За ред. Н.В. Чепелевої. – К. : Міленіум, 2004. – 276 с.
10. Титаренко Т.М. Соціально-психологічні практики життєконструювання особистості / Т.М. Титаренко // Актуальні проблеми психології. Психологічна герменевтика: зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Житомир, 2011. – Т. 2. – Вип. 7. – С. 110-116.
11. Чепелева Н.В. Методологические основы исследования личности в контексте постнеклассической психологии / Н.В. Чепелева // Актуальні проблеми психології: Психологічна герменевтика / За ред. Н.В. Чепелевої. – К. : ДП "Інформаційно-аналітичне агенство", 2010. – Т. 2. – Вип. 6. – С. 15-24.
12. Сапогова Е.Е. Микросоциум семьи и семейный нарратив как психологическая основа культурного социогенеза / Е.Е. Сапогова // Индивидуальные и стилевые особенности личности; отв. ред. Т.Ю. Синченко, В. Ромек. – Ростов-на-Дону : ЮРГИ, 2002. – С. 177-190.
13. Разумова И.А. Время в семейном историческом нарративе / И.А. Разумова // Потаенное знание современной русской семьи. Быт. Фольклор. История. – М. : Индрик, 2001. – С. 241-245.
14. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика / Р. Барт. – М. : Прогресс-Универс, 1994. – 616 с.

The basic social and constructivist provisions concerning the process of life-designing are analysed: deployment in interpersonal interaction, the importance of cultural space, language conditionality. Eleven quasifunctions of non-narrative components in family narratives are allocated: causal reflection, orientation of negative feelings, interpersonal attraction etc. It is defined that in the civil relations the life-designing occurs in the positive environment, but uncertainly and insufficiently responsibly, and in official marriage it gains bigger commitment and a dialogizm, however ease is lost.

Keywords: *narrative, family life-designing, quasifunctions, non-narrative components, civil relations, official marriage.*

УДК 159.9:331.108.2:355

Вікторія Вінтоняк

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАР'ЄРНИХ СТРАТЕГІЙ ОФІЦЕРІВ

На основі теоретичного аналізу проблем діагностики особистості у психології праці, розкриваються особливості визначення офіцером індивідуальних стратегій кар'єрного зростання. Визначено критерії та показники дослідження кар'єрних стратегій офіцерів.

Ключові слова: *критерій, показник, розвиток, стратегія, кар'єрна орієнтація, аутопсихологічна компетентність, професійна діяльність.*

Постановка проблеми. Важливість дослідження кар'єрних стратегій офіцера визначається бажанням зрозуміти, як саме офіцер передбачає і планує своє майбутнє, яким чином та за яких умов його устремління відтворюються в професійних досягненнях. Без належного цілепокладання та устремлінь професійний та кар'єрний шлях офіцера відбувається стихійно, не передбачувано.